

List izhaja vsak petek

in velja za navadne naročnike s poštnino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrt leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude kat.-pol. društva je naročnina določena v društv. pravilih. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Sohar-ju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravičku ni sovredniku **Matiji Kravanja-i** v nunskih ulicah h. štev. 386. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. — Oznanila se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold, če dvakrat, 12 s., če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s

Šola.

IV.

V dosedanjih le površnih razpravah o „šoli“ smo razložili in ustanovili naše stališče v šolskih rečeh sploh, ne gledé na avstrijske nove šolske postave. Mi želimo, da bi se vsi naši omikanci in seosebno čé gg. duhovni in učitelji navadili, vse reči in zlasti šolske, ki dandanes tako važne postajajo, z višega stališča gledati in presojudati in ne z domačega zvonika, kakor se tu pa tam godi. V naših 3 sestavkih najdejo za zdaj toliko črtic, da se lahko razvedavajo v zmešnjavi različnih mnenj, ki se vsak dan o šolskih zadevah slišijo.

Avstrijske šolske postave niso prav za prav nič novega, ampak malo da ne mehaničen posnetek tega, kar je v raznih nemških državah že davno veljalo. Načela, na ktera se naslanjajo so ona, ki smo jih v naši razpravi pojasnovali. Zastran načel državnega nadzorstva in brezkonfessionalnosti so cerkvene oblasti in katoliški razumniki že davno svoje mnenje izrekli uradno, v zborih in po časnikih. V deželnem zboru goriškem n. p. sta katoliško - verske videže zatrdila (v seji 2. okt. 1868) poslanca dr. Doliak in Andr. Marušič, o priliki, ko se je obravnavala postava zastran šolsk. nadzorstva. V državnem zboru dunajskem je bila huda borba za in zoper verska načela v šolskih zadevah že meseca marca 1868. O principih ni mogoče se pogajati; cerkvena oblast ne more od svojih odstopiti. Ali, naše šolstvo je zdaj fakično po razloženih, cerkvi vsaj nevarnih načelih uravnano in, v tem ko se vse povsod po novem že djansko izvršuje, bilo bi malo modro, ko bi mi roke križem držeč samo proti načelom protestovali. Marveč moramo gledati na to, kako se v *praksi* reči razvijajo. Če te kdo po krivičnem napade, boš li zoper to krivico protestaval, pa roke v žepu držal? Ne, branil se boš. Evo našo nalogo! Sicer pa je že tudi neka znana goriško-nadškofijstvena okrožnica o svojem času stanje šolskih reči jako primerno razložila.

Kedarkoli se tedaj „Glas“-u ponudi priložnost, o šolskih zadevah govoriti, spusti se in medias res ter bo, vedno trdeč katoliške pričepe, vendar reči jemal, kakor so. — Sicer pa naj še pristavimo, da večji del novih šolsk. postav nima z verskimi načeli nič opraviti, ker uravnjuje zgolj administrativne ali didaktične (učne) reči. Gledé na te take postave in ukaze obrnimo sv. Pavla besede: „Vse pa skušite; kar je dobrega, — ohranite.“ (1. Tes. V., 21.)

Predgovor daljim razpravam.

Et meminisse juvat.

Dan danes se mora človek hoté ali nehoté s politiko pečati, kajti od nje je odvisno duševno in gmotno (denarno) blagostanje vsacega národa. Národ, ki v sedanjih razburjenih časih za politiko ne mara, je deloma že propadel, zanj zgodovina nema več nobenega lista.

Mi Slovenci na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem in Primorskem smo udje veleslavne avstrijske carevine, moramo se toraj dosledno pred vsem z avstrijsko politiko pečati. Politika pa ne smé več biti privilegij (predpravica) nekterih stanov; časi so tako nanegli, da morajo tudi tako imenovani nižji stanovi po svoje politično izobraženi biti, ako nočejo

podlaga tujčevi peti ostati. Zdrava, vspešna politika je pa le tam domá, kjer ljudstvo razmere države, v kateri živi in dela, do dobrega pozná.

Avstrijska carevina hrani v svojem krilu mnogovrstne narodnosti, ktere imajo po besedah našega presvitlega cesarja enaka bremena, pa tudi enake pravice. Slovan v Avstriji plačuje davek in daja svoje hrabre sinove na vojsko, kakor Nemeč in Madjar, ima toraj tudi pravico tirjati, da se mu versko prepričanje nedotaknjeno pusti, da se mu dragi mu materni jezik v šolah, v uradnih in sploh v javnem življenju ne krati; z eno besedo: *Slovan ima pravico do ravno take verske in politične svobode (prostosti), kakor Nemeč in Madjar.*

Leta 1860 je stopila avstrijska monarhija v kolo *ustavnih držav*, t. j. presvitli cesar ne daja več postav sam po svojej volji in svojem preverjenju, ampak je dovolil, da se ljudstvo po svojih poslancih postavolajstva udeležuje.

Z ustavo je nam Slovincem in Slovanom sploh napočila zarja boljše bodočnosti. V avstrijski carevini biva 18 milijonov Slovanov, tedaj nadpolovica avstrijskih ljudstev. Vsak, ki pošteno misli, bil je tega prepričanja, da bomo tudi mi vedno prezirani in tlačeni Slovenci za naprej enakopravni, pa močno smo bili goljufani. Minister *Schmerling*, kterega je presvitli cesar pooblastil, naj s pomočjo deželnih zborov mnogojezičnim národom povoljne postave osnuje, uravnal je volilni red tako, da so Nemci, akoravno v manjšini, večino poslancev imeli. Tako n. pr. je zapovedal na Češkem volilne okraje tako sestaviti, da pride na 15,000 Nemcev en poslanec, na 92,000 Čehov pa tudi (čujte!) le eden.

S takim nepostavnim dejanjem je dosegel, da so Nemci večino dobili, in po tem svojevoljno drugim pogibeljne postave dajali. Ogri so se temu vstavljali. Večkrat so bili vabljeni, naj pridejo na Dunaj v skupni državni zbor, in naj v njem svoje pritožbe — če jih kaj imajo — objavijo, pa oni niso hoteli priti. Čehi so sprva sicer prišli, pa so brž sprevideli, da se v tej hiši le Nemcem ugodne postave kujejo, zato so dunajski lesenjači za vselej hrbet obrnili in domov šli.

Avstrijskim narodom po *Schmerling-u usiljena* ustava ni imela družega namena, ko Avstrijo po malem *ponemčiti*. Ali ljudstva so bila bolj previdna, kakor so *Schmerling-ovi* privrženci mislili. Plačujemo, kakor vi, tedaj hočemo tudi uživati, kar vi, so jim odgovorili. Vlada sè *Schmerling-ovim* februarim patentom ni mogla nikamor, zato je, prisiljena, drugo pot krenila.

Leta 1865 je presvitli cesar *Schmerling-u* slovo dal in državno kormilo pravicoljubnemu, pa ne dovolj pogumnemu Čehu, grofu *Belkredi-u*, izročil. Ta je ponemčevalno politiko svojega prednika po polnem zavrgel, in deželni zborom posameznih kraljestev in kronovin veči delokrog odkazal. S tem je v sršenovo gnjezdo dregnil. Nemci zaženejo strašan krik po svojih časopisih. Dolžili so *Belkredi-ja*, da je meni nič tebi nič ustavo *prelomil*, da namerava Nemce surovim (!), še na pol divjim (!) Slovanom po polnem potvreči, in nemško (!) Avstrijo v slovansko prestrojiti. Blagi grof česki ni imel dovolj poguma, da bi bil tem in enakim krivičnim pritožbam vgovarjal; zagazil je na krivo pot, avstrijsko-pruska vojska mu je štrečno še bolj zmedla, in iz Saksonije poklicani baron *Beust* ga je spodrinil.

Baron (zdaj grof) *Beust* bo pri Slovanih in vseh pravcoljubnih narodih avstrijskih za vselej na slabem glasu. On je veliko, da ne rečemo vse zakrivil, da so nastale pri nas verske in politične homatije, ki dan danes toliko zmešnjav napravljajo in jih brž ko ne še bodo.

Beust, po veri protestant, je bil več let ministerstva prvosednik na Saksonskem. Kolikor so pod njim tamošnji katoličani trpeli, je obče znano. Po nemški zmagi pri *Sadovi* l. 1866 mu je na Saksonskem odklenkalo. Prusi ga niso več marali, ker je bil Avstriji prijazen, in kralj saksonski je bil nekako primoran, mu slovo dati. Poklicali so ga na to v Avstrijo, da bi narode pomiril in ustavo utrdil.

Ali tujec *Beust* avstrijskih razmer ni poznal, ali pa jih poznati ni hotel. Priznal je historično (zgodovinsko) pravo ogerske krone, — pravične, historično zagotovljene pravice drugih kraljestev in dežel je pa preziral. Kar na vrat na nos je Avstrijo razdvojil. Onkraj Litve je prepustil gospodarstvo Madjarom, takraj Litve pa je priznal samo Nemce za politično zrele. „Cesarstvo avstrijsko“ se je umaknilo „avstrijsko-ogerski monarhiji.“ Kam jo je s tem *enostranskim* pomirjenjem dveh narodov zavozil, je obče znano. Slovanom, večini avstr. prebivalcev, so bile roke popolnoma zavezane. Davke so plačevali, svobode, pravic pa niso smeli, uživati. Madjari, popolnoma samostojni in prosti, začeli so na vse kriplje Slovanom in Romanom narodno zavest dašiti. Usilili so jim madjarske in madjaronske uradnike, tirali jih v madjarske šole, da bi jih na slavo svojega Magyar-Orszag-a prej ali slej poarpadili (pomadjarili). Nemci tikraj Litave so Slovanom vsako politično in narodno gibanje zabranili, slovanske in pravične tirjatve Slovanov zastopajoče časopise po vrsti konfiskovali (v prepoved devali) in njih vrednike po ječah zapirali. Žalostna majka Slava!

Daljnje, Slovanom in katoliški cerkvi pogibeljno delovanje teh dveh v Avstriji politično privilegijanih narodov bomo v posebnih člankih, kolikor mogoče, poljudno razpravljali.

Dopisi.

Sè sv. Gore, 1. oktobra. Preteklo nedeljo, 29. septembra, se je tukaj vršila redka slovesnost *druge zlate maše*. Prvo zlato mašo ali petdesetletnico svojega mašništva obhajati, se že marsikomun posreči; ali šestdesetletnico dočakati in praznovati, to se le prav redko kdaj zgodi. To srečo in to veselje je Bog naklonil č. g. *Mihaelu Gomišek-u*, vikarju v pokoji. Rojen 8. sept. l. 1786 v Zagomilu, Deskla-njskega vikarijata, od poštenih, premožnih starišev, in izšolan o hudih francoskih vojskah, bil je za mašnika posvečen 4. okt. 1812 v Bujah v Istriji, potem ko je zarad bolehnosti tedanjega goriškega škofa *Inzaghi-a* spodnje Štajarsko, Kranjsko, bližnje Laško in Istrijo prehodil, da bi se mu tu ali tam posrečilo, svete rede dobiti.

Pastiroval je narpred kot kaplan v Kanalu 4 leta, potem kot eksposit v Št. Martin-u v Brdih 13 let, kot samostojni kaplan v Čepovan-u 2 leti in slednjič kot vikar v Kviškem 19 let. Zarad hudega telesnega pokvarjenja, ker je bil padel, je prosil za pokoj, misleč, da ne bode nikdar več dobro ozdravel. Že čez dvajset let živi v pokoji v Solkanu. Ker je popolnoma ozdravel in ker ni vajen biti brez dela, bil je tudi tamkaj vselej pripravljen, pomagati drugim duhovnom v spovednici ali kakor bodi in kjer je bilo treba; posebno pa se trudi, odkar je v pokoji, kot spovednik na sv. Gori o poletnem in jesenskem času, kamor se vsak teden in sicer peš podaja, in kjer je še vedno pri vsej starosti tako neutrudljiv, da ob sabotah in nedeljah po 10 do 12 ur v spovednici sedi, in, če je sila, še več. Kjerkoli je pastiroval, in tudi zdaj, kot spovednik na sv. Gori, si je s priljudnostjo in blagim srcem pridobil ljubezen in spoštovanje vseh, ki imajo priložnost ž njim občevati.

Ni čuda tedaj, da se je omenjenega dne k njegovi drugi zlati maši, h kateri, da jo je svečano obhajal, so ga sorodniki,

prijatli in znanci skoraj prisilili, zbrala obilna množica duhovnov in svetnih, od blizo in daleč. Tako srčno so želeli bližnji duhovni udeležiti se te slavnosti, da so na skrivnem priporočali, da bi se ne začela pred, ko bi oni iz svojih duhovnij po dokončani svoji službi božji zamogli priti na sv. Goro. Ko so bili vsi skupaj, smo se ob 9 1/2 u. v slovesnem sprevedu iz duhovnišča podali v cerkev, kjer so narpred v č. g. Bl. Madon, fajmošter v Sempasu in zlatomašniku sorodnik, svečanosti primeren krepk govora imeli. Potem je zlatomašnik sv. mašo služil, pri kateri so mu služili samo duhovni sorodniki; bilo jih je pet pričujočih in en bogoslovec. *) Vseh duhovnov, ki so ta dan sivega 86letnega starčka v cerkev spremili, bilo je 21, med njimi tudi preč. g. Jan. Hrast, častni korar stolne cerkve in vodja centr. semenišča. Svečanost so poviševali godci in pevci iz velike cerkve v Gorici v polnem številu, ki sicer vsako leto na dan sv. Mihela na sv. Goro zahajajo spomin obhajati tistega dne, ko se je po ces. Jožefa II. dobi cerkev na novo odprla. Ali v tako obilnem številu niso nikdar prišli, kakor letos k tej svečanosti, katero so srčno želeli se svojo umetnostjo povikšati. Hvala jim srčna in iskrena, da se v današnjih, sveti veri sovražnih časih ne sramujejo, temveč želijo, udanost in zaupanje do Matere božje in sv. cerkve očitno pred svetom pokazati.

Naj ginjiviši pri tej slavnosti je bil govor zlatomašnikov, iz kterega se je dal razen zgovornosti spoznati tudi še prav čvrsti duh častitljivega starčka, in pa to, da s časom še vedno napreduje, ker so mu naj novejši dogodki ne le znani, temveč jih zna tudi ceniti. Imel je pa pridigo konec maše pred blagoslovom, tako da je bil velepomemljivi šestdesetletnega jublanta blagoslov krona govoru in vsej slavnosti. Pel je starček krepko, kakor mladeneč. Končala se je služba božja, ktere glavne dele je spremljalo streljanje z možnarji, z zahvalno pesmijo. — Popoldanje opravilo je imel mons. Hrast. Nepozabljiv ostane ta dan vsem, ki so se svečanosti udeležili.

Na Policah. Previdnost božja je nezapopadljiva. Kmalu vidimo, da nemila smert skerbni materi le nekaj dni staro dete iz naročja vzame; kmalu pa zopet, da belolasi starček še eno ali drugo delo opravlja. — 19. nedeljo po binkoštih smo videli dobrega, pobožnega in vrlega starčka preimeno delo opravljati. Kar mnogim ni dano, je bilo njemu, namreč č. g. *Blažu Matuc-u*, da je dočakal 50. leto svojega mašništva. Na sv. Mihela dan je gosp. Blaž opravil na Policah zlato mašo. Bil je to dan, ki bo vsem nazočim gotovo vedno v blazem spominu ostal.

Gosp. Blaž je bil rojen l. 1793, dne 31. prosenca, na Policah v dekaniji Cerčno, mašnik posvečen pa l. 1822, dne 22. septembra. Na Policah, v svojem rojstnem kraju, je zdaj tretje leto v pokoji; vse svoje sošolce iz semenišča je preživel; vsi ki so ž njim bili za mašnike posvečeni, so vže v večnosti. Toraj je dan zlate maše toliko bolj pomenljiv. Ljudstva je bilo od vseh krajev prav obilo, vreme prav ugodno, znamenje, da se celo sv. nebesa take slovesnosti vesele. S palico v roci je blagi belolasi starček stopil pred darilnik Gospodov in ta prizor je bil za vse pričujoče zelo zelo ganljiv. Pri zlati maši so v. č. gospodu stregli štiri gospodje, in sicer: g. dekan iz Cerknega, kateri je tudi starčku na slavo tehten govor imel, dva vikarja in en duhovni oskerbnik; pozneje je došel še en č. g. župnik. Poličani so pa tudi pokazali, da dobrega zlatomašnika veliko casté. Streljanja in pritrkovanja ni bilo ne konca ne kraja. Gosp. A. T., ki je bil zarad neugodnih okoliščin zadržan, da ni mogel k zlati maši priti, poslal je g. zlatomašniku pismeno voščilo.

Ogled.

Avstrija. Letošnje zborovanje *delegacij* v Pešti je zanimiviše, ko poprejšnjih let. Kar pa dela važno njune ob-

Zlatomašniku v rodu so p. n. gg. duhovni; Župnik *Madon*; nadšk. kanc. in kons. svet., *Štef. Kafol*; podvodja bogosl. semen., *Mih. Bolter*; spiritual bogosl. sem., dr. *Jož. Gabričević*; vikar v Doberdolu, *Ivan Filipič*, in bogosl. III. teč., *Jož. Kodelj*.

ravnave, suče se krog preudarka za vojaške potrebe. Skupni minister vojaških zadev, baron Kuhn, namerava zvišati in urediti število vojakov o času miru. K temu potrebuje več denarja *) in je sprejel torej več zneske v proračun za 1873. Proti tem nenavadno večim zneskom za vojaštvo se je vstavljal, kakor smo že povedali, tisti odsek, kteremu je bila avstrijska delegacija naprejšnje pretresanje proračuna prepustila. Zvlasti hudi so bili v tej zadevi nekteri nekdanji ministri. Ta isti skupni vojaški preudarek je pretresal pa tudi ogerske delegacije odsek, toda je bil milši, nego cislajtanski; on ni ministru odbil tistih viših zneskov, ki jih zahteva, samo to je hotel, da naj vlada zagotovi, da se ne bode proračun za vojaščino tudi v prihodnje vsako leto zopet povišaval, ampak da bo letošnji povišek stalen in veljal za pravilo. Mislilo se je, da hoče cislajtanske delegacije odsek ministre samo strašiti, v občni (javni) seji pa da bo že vedela večina ministrovi želji ustreči. Ali, kakor se kaže, hočejo ta pot Cislajtanci pokazati, da se ne šalijo in da niso ministerski sluge. — Dne 8. okt. se je imel v občni seji (cisl. del.) obravnavati proračun za vojaščino; ali prvosednik je še le začeto sejo sklenil naznanivši, da mu je došlo od ministerstva zunanjih zadev poročilo, da bode pri cesarju v Budi ministerski posvet in da ne morejo torej ministri priti k seji. Napovedal je sejo za drugi dan. Zdi se, da vladi ni gotova večina glasov za njene zahteve.

Kar se tiče stroškov za druge skupne potrebe je avstr. delegacija radodarniša, tem več, ker jej je minist. za zunanjstvo, grof Andrassy, ko je razlagal svojo politiko, marsikaj povedal, kar jej je bilo všeč. Med drugim je tudi rekel: „Mi (to je, on) delamo avstrijsko, a ne katoliške politike.“

Poseben odsek cisl. delegacije pretresa zdaj tudi račun o skupnih stroških za l. 1870. Gledé stroškov za pomorstvo je grajal odsek to, da so bili stroški večji, ko kar jih je bilo preudarjenih, in sklenil nasvetovati o tem resoluciji.

Za rešenje tistih stvari, v kterih se sklepi obeh delegacij ne vjemajo, morate (delegaciji) skupno sejo imeti. Do take skupne seje pride gotovo v zadevi stroškov za vojaščino za 1873.

Vse, kar se zdaj v delegacijah godi, diši močno po ministerski krizi. t. j., da znabiti zarad navskrižnosti med delegacijo avstrijsko in vlado nekteri ministri odstopijo. Stroški za vojaščino so namreč ustanovljeni po dogovoru vseh 3 ministerstev, cislajtanskega, ogerskega in skupnega (državnega); torej so v tej reči vsi za vsacega in vsak za vse.

V ogerskem zboru se še vedno razpravlja *adresa*. Govoreč za Deak-ov načrt je te dni baron Pavel Sennyey marsikaj važnega sprožil. Ako nastane v ogerskem ministerstvu kaka kriza, postane bržkone on minister.

Zunanje države. V *Alzaciji in Lotaringiji* (poprej francoskih, zdaj pruskih deželah) so imeli stanovalci do 1. oktobra t. l. čas, določiti se, ali hočejo ostati doma in biti Nemei, t. j. pruski državljani, ali pa izreči, da so Francozi. Obe omenjeni deželi štejete okoli 1½ milijon ljudi; 164 tisuč se jih je določilo za francosko narodnost, zapustilo deželo jih je pa vseh skupaj 38 tisuč. Povrh teh se je preselilo na Francosko še 12 tisuč francoskih penzionistov. Iz mesta Metz-a je šlo 18 tisuč ljudi na Francosko.

Francoske republike predsednik, Thiers, namerava spremeniti sedanjo začasno ljudovlado v zatrdno konservativno republiko, uravnano blizo tako, kakor je bilo nekdanj, od 1830 naprej, kraljestvo, ko je bil on minister, samo da namesti kralja bi bil on dosmrten predsednik. Nagiba ga k temu ne le častilokomnost, temuč tudi to, da je njegov nezanesljivi dosedanji privrženeč, radikalni Gambetta, potovaje

*) Minister hoče, da bi vojaki vsa 3 leta resnično v armadi služili, kakor postava velevala; do sedaj so tretje leto doma na odpustu dosluževali. Za eno leto podaljšana služba pa bi prizadela 28 do 30 milijonov gold. več stroškov. Za to gre zdaj.

po južnem Francoskem marsikaj zbleknil, kar eika na to, kakor da bi hotel starčeka Thiers-a prekiniti in ustanoviti demokratično (liberalno) republiko.

Domače novice.

(*Nesreča*) se je zgodila 7. t. m. zvečer pri mitnici na Rojicah (pri železnični postaji). Ko je mitničar M. cestnino prejemal od voza došlega od Gorice, pridrdra od iste strani drug voz, kterega oje ga je zadelo tako močno v prsi, da je že 9. t. m. umrl. Zapustil je družino. — Kdo je nesreče kriv? Tisti modri (!) ljudje, ki so mitnico na tisto mesto tik za železnični obok postavili, prav tje, kjer je velik in tim nevarniši ovinek. ker cesta od obeh strani močno pod-se gre in ni moč voza ustaviti, kakor bi se hotelo. Nadejamo se, da se zdaj mitnica prestavi.

(*Duhovske spremembe v goriški nadškofiji*). V Dasklo za vik. pride č. g. *Ant. Sfiligaj* iz Lokavca; na njegovo mesto gosp. *Mih. Cenčič* iz Roč; kooperator g. *Ivan Nep. Červ* gre za vikarja v Log; na njegovo mesto g. *Ferd. Tomažič* iz Štanjela; v Štanjel pa novomašnik g. *Jož. Pavletič*. V Tomini za 1. koop. g. novomašnik *Andr. Škrt*. g. *Val. Bresausig* subs. iz lašk. Št. Petra v Joaniz; na njegovo mesto g. *Iv. Travan*, novomašnik.

(*Vodstvo bratovščine za vedno češčenje presv. Rešn. Telesa*) v Gorici vabi č. oskrbnitstva ubozih cerkva, naj bi mu poslala prošnje za cerkveni oblačila, kterih potrebujejo, meseca oktobra ali vsaj meseca decembra t. l.

(*Görzer-Zeitung*). Teta „Triesterca“ spodobno naznanja, da se jej v kratkem porodi ljubeznjiva hčerka, kteri misli dati staro ime „G. Z.“ Boter — pravijo — jej bo K. R., kakor nekdanji; vrednik nek Th. Sch.

(*Nemščina v ljudskih šolah*) se po postavi pri nas ne more učiti kot zapovedan predmet, samo na c. k. vadnici v Gorici je ostala še po starem zraven maternega jezika, in v 2—3 šolah zunaj Gorice se uči v posebnih urah kot nezapovedan predmet. Zdaj pa namerava ministerstvo, ako je res, kar časniki poročajo, vpeljati jo po vseh ljudskih učilnicah kot zapovedan predm.; sosebno pa bi se imelo podučevati po nemški na učiteljskem izobraževališči. — Bomo videli, koliko kruha bo iz te moke.

Razne vesti.

— Nezdavno je umrl v rimski bolnišnici usmiljenih bratov nek Kajetan Valeriani. Prišel je v večno mesto pred dvema letoma, ko so Piemontezci sè silo tje pridrli, ter je, kot sodelavec za časnik „Tribuno“, pisal vsake vrste ostudnosti zoper vero, zoper Bogà in zoper njegovega namestnika na zemlji. Zadel ga je pa mrtud in sprejet je bil v omenjeno bolnišnico, kjer so mu usmiljeni bratje in nektere družabnice družtva kat. gospé stregli in olajševali bolečine. Ne dolgo pred smrtjo je slovesno preklical vse svoje cerkvi sovražno delovanje ter naročil, da bi se ta preklic v omenjenem časniku razglasil. To se je tudi zgodilo natanjko po želji rajncega, ker ravnokar razglasuje omenjeni list celi preklic, ki je v marsikakem oziru zanimiv.

V *Ljubljani* se slovenstvu sila godi, da malo kedaj popred taka. Namesto narodnjaka *Tušeka* je imenovan v dež. šolsko svetovalstvo više realke ravnatelj *Mrhal*; namesto vpokojenega dežel. nadzornika za ljudske šole, g. *Jarca*, znani slovenojedeč, prof. *Pivker*; deželnemu nadzorniku za srednje šole, vrlemu *Šolar-ju*, je odzeto breme realnih predmetov in izročeno, kakor pred Hohenwartom, graškemu *Wretschko-tu*, (ki je še hujši narodnjak (!), ko pisava njegovega imena kaže.) Na učiteljskem izobraževališči se bodo učili vsi predmeti, razen verstva, v nemškem jeziku. „Slov. Narod“, ki je te reči grajal, je v prepoved djan! — Evo „veliko zgodovino v malo dnevih“, kakor „Novice“ prav pomenljivo sedanji stan reči na Kranjskem zaznamujejo.

Šolske reči.

Učiteljeva popularnost in njen upliv na ljudsko šolo.

Prijevši za že orjavelo peró, nisem mogel dati svojim čitateljem klasične razprave o učiteljevi popularnosti, ampak objaviti menim le nekatere svoje nazore v tej zadevi, posnete večinoy iz vsakdanjega življenja. Predmet zdi se meni sam na sebi takó jasen, da bi ne bilo treba javne njegove razprave, ali skušnja me uči, da veliko učiteljev, ne razumečih prav svoje naloge, izgubila je na tej poti svojo v povzdigo splošne omike toliko potrebno priljubljenost in na tak način oviralo

od ene strani šolski napredek in kopalo si od druge lastno smrtno jamo. Ako bi navedel pozneje kedaj katerisibodi moj spis kak živ izgled moje preteklosti, ni misliti ne na osobne napade, niti na maščevalnost, katere ne poznám, in nočem poznati.

Pred vsem mora učitelj razumeti nalogo svojo tako, da skrbno obdeluje polje odgojitelja z vsemi danimi mu sredstvi.

Delokrog učiteljev ni omejen samo na tesen šolski prostor, v katerem ima kakim sto učencem na vse pljuče razlagati, da *b* in *a* je *ba* in ne *ab*, da 2 in 3 ali 3 in 2 je 5 in ne 7. Po pregovoru: „verba movent, exempla trahunt“, nosi učitelj najplodniši svoj poduk vedno seboj. Iz njegovega izglednega vedenja, možkega in brezstrastnega značaja, bode ljudstvo zajemalo, kakor pije po vodi hrepeneči jelen iz hladnega vira.

Kako se mora učitelj vesti?

Odgovor na to vprašanje uči umetnost in skrivnost v dosego tega, kar je vsacemu učitelju potrebnega, to je, da je priljubljen. — Kolikor ljudi, toliko krvi, toliko glav, temperamentov, značajev, katerim vsem mora učitelj zadostiti.

V ta namen popeljem svoje čitatelje v drugem listu v učilnico, da v njej opazujemo učiteljevo vedenje.

Gospodarske stvari.

Poročilo

o II. seji opravnega sveta banke „Slovenije“ v Ljubljani.

(Konec; gl. list 14.)

(Po „Slov. Gospodarji“)

Osnovni stroški do preselitve osnovalnega odbora v Ljubljano (m. febr. t. l.), ki znašajo 6685 gld., so se dvakrat, in slednjič na posebno zahtevanje g. dr. Zarnika, pretresli in vsaka revizija je podala to, da se pri teh stroških kaj znamenitega brez krivice odbiti ne da. Opravilni svet je toraj potrdil le stroške proti temu, da oni gg. ustanovniki, ki so za bankino ustanovljenje gotovine posodili, ta pobot podpišejo in ničesar več od banke ne zahtevajo, kar se je tudi zgodilo. — Služba pravnega svetovalca se je odpravila. — Zastran glavnega tajnika se ni določilo nič, ker je težko prav sposobnega človeka dobiti, ter oni, ki bi za to bili, pretrde pogodbe stavljajo.

V službo so se vzeli: občno spoštovani gosp. Franc Kadilnik, kot denarničar s 1000 gld. na leto; g. Stanič, kot knjigovodja (Buchhalter) in korrespondent z 2000 gld., in g. Drenik, dozda glavni agent Peštanske zavarovalne družbe v Ljubljani, kot načelnik oddelka za zavarovanje proti ognju s 1800 gld. brez vseh pridržkov, ktere je pismeno stavil. Slednjič je definitivno postavljen za glavnega ravnatelja banke g. pl. Treuenstein, kteremu vsi ravnatelji, ki so imeli dovolj prilike, moža opazovati, častno spričevanje dajejo, da je v bankinih zadevah skoz in skoz izvedenec. Letne plače mu je odločenih 3000 gld. Kar je g. Tr. stroškov za banko dozda imel, se je natanko pregledalo in na 1000 gld. znižalo. Kogar ta številka v oči bode, temu povemo, da po navadi izvedenci samo za svoj operat po 7000 gld. in še več tirjajo. Treuenstein je pa svoj, na mnoge skušnje in pozvedovanja po vseh krajih oprti operat prej društvu izročil, nego je vedel, ali in kedaj se mu bodo mnogi stroški za to povrnili.

Živahna je bila razprava zastran plačila za gg. ravnatelje. Da imajo veliko opraviti in težko odgovornost, ve vsakdo, kdor le nekoliko ta posel pozna. Da bi se pa nekaj pri upravi prihranilo, je predlagal g. podpredsednik, da se jim letna plača od 600 gld. na 400 brez listkov nazočnosti (Präsenz-Marke), ki so povsod v porabi, zniža. Ko so pa ravnatelji sami prejšno plačilo zagovarjali in se je ravnatelj Dr. Valenta zavezal, da hoče pod tem pogojem zastopj opravljati službo glavnega zdravnika pri oddelku za zavarovanje življenja, s čimur prihrani banki kakih 1000 gld., je opravnilni svet z 9 proti dvema glasoma (Dr. Costa in Dr. Ulaga) ostal pri prejšnem plačilu, znižal pa plačilo za posamesne seje od 10 na 5 gld. vse le začasno do novega leta, ko se bo pokazalo, je li se čisto lahko pri tem plačilu ostane ali ga je treba znižati, čemur so pritrčili nazoči gg. ravnatelji sami. —

Iz tega poročila lahko razvidi vsak umen in nepristransk človek, da slavno ravnateljstvo, kakor tudi opravnilni svet previdno vestno in varéno ravnata, ter sta si bolj kakor kdor si bodi v vesti, da gospodarita s premoženjem, ki se je nabralo iz težko prihranjenih goldinarjev v obče ne premožnega slovenskega ljudstva. Naj bodo toraj domoljubni delničarji celó prepričani, da je stvar v dobrih poštenih rokah.

Pri tej priliki si ne moremo kaj, da ne spregovorimo par besedic z „Narodom“, ki je (štev. 103) nekoliko površnih dat prine-

sel pod sumljivim napisom: „Denarno gospodarstvo pri zavarovalni banki Sloveniji.“ Kar zadeva g. Železnikarja, mu je le dopisnik „Narodov“ 800 gld. letne plače odločil, opravnilni svet o tem ničesa ne ve.

In če se meni in tebi nič kar gole številke pod omenjenim sumljivim napisom brez vsega pojasnila občinstvu podajo, je to, rahlo rečeno, neprijaznost do zavoda, ki vendar najboljši namen ima. Menda se je tudi „Narodov“ dopisnik iz Ljubljane dovolj že prepričal, da se zvedeni uradniki, posebno pa med Slovenci, sila težko dobijo, in da se sposobni dobro plačati morajo. Ni ga pa pri nijedni banki n. p. glavnega ravnatelja, ki bi tako majhno plačo imel kakor pri banki Sloveniji. Glavni ravnatelj „Phoenix-a“ ima 10.000 gld. in tako primerno voditelji drugih enakih družeb.

Če je vedel „Narodov“ dopisnik zračuniti, da pride na vsakega ravnatelja na leto blizo 900 gld., zakaj pa ni omenil blage ponudbe Dr. Valente in še druge reči, ki je sijajin dokaz čistega, nesebičnega domoljubja g. dra Coste? On, čigar trudapolno, previdno in požrtvovalno delovanje pri banki in v prid naroda se z denarji plačati ne da, Dr. Costa, videvši, da gg. ravnatelji od pogoja ne odstopijo in da drugih sposobnih ravnateljev v Ljubljani ni, se je blagodušno odpovedal vsej nagradi, ktera je dozda za ves njegov nepopisljivi trud ednaka bila kakor ostalih ravnateljev. Slava takim nesebičnim domoljubom! Naj le blagega moža nagjusno pikanje po časnikih ne utruji, da bi javno delovanje zarad vednega zbadanja žolčnatih peres odložil.

Listek.

Pogled v slovensko Benečijo. (Dalje).

Iz poznejših časov so znameniti Slovani: De Dominis, profesor fizike in nadškof špletski, ki je Newtonu pokazal pot do preiskavanja mavrice; Bosković, znameniti zdravnik; Gundalič, slavni pesnik Osmana; Giorgi, Staj, Kunič in mnogo drugih iz republike dubrovniške. Iz našega špeterskega okraja: Urban Melinek, stotnik žlahtne straže Jožefa II., dr. Jožef Quarina, zdravnik Jožefa II. Čast in slava za slovanski rod in naše kraje je kardinal Jeronim Alleandri, ki je bil pri tridentinskem zboru, slaven poliglot (jezikoznanec), filozof, teolog in govornik; rojen iz rodovine grofov Landro (po slovensko Landre) blizo slovenskega št. Petra.

Iz naših dni bi tudi lahko mnogo znamenitih Slovanov naštel od jadranskega do baltiškega morja, pa o teh naj poznejši časi govore. Vsega tega pa, pravi Podreka nadalje, akademikom, vsega tega kar sem dozda rekel, nisem omenil zato, da bi si pridobil hvalo, ampak vodila me je pri tem le ta želja, da bi se nadalje ne zaničeval narod take slave in takega imena. Zob časa, ki je zdrobil in uničil Kaldejo, Perzijo, Asirijo in Egipet ni se dotaknil slovenskega rodu in njegova prihodnost je v rokah previdnosti božje.

Sin tega rodú je tedaj J. Stelin bil. (Opomniti moramo mimogredé, da Lahi pišejo Stellini, kar je pa poitalijančeno, kakor pričajo krstne knjige, v kterih se bere: Jacobus f. Canciani Stelin.) Rojen je bil 27. julija 1688 v gorenjem Trbelju (Tribil superiore), vasi Št. Peterskega okraja.

Bil je on revnega stanú in le milosrčnost blazih ljudi ga je v šolah izdrževala. Po dovršenih elementarnih šolah v Cividadu se je podal v Benedke, kjer je v kolegiju mladenčev žlahtnega stanu učil pesništvo in govorništvo. Tačas je spisal knjigo: „de ortu et progressu morum“ in zadobil ž njo tako slavo, da ga je beneški senat l. 1739 imenoval profesorja na vseučilišči Padovanskem. Lahi ga štejejo za enega naj znamenitih učenjakov osemnajstega stoletja.

V laški cerkveni enciklopediji najdemo precej obširen popis njegovega življenja in delovanja. Slavila sta ga Coronelli v italijanskem in Fabbioni v latinskem jeziku. Poslednji trdi, da ni bilo znanosti, ktere bi ne bil Stelin vsaj nekoliko poznal. Spisal je mnogo razprav pesmi in govorov v grškem in latinskem jeziku. Njegova prozaična dela so prišla na svetlo l. 1778 in 1781; leta 1782 pa en zvezek izvornih in prevédenih poezij. Umrli je v Padovi.

Iz teh črtic je razvidno, da sta Podreka in Stelin slavna moža bila in Lahi posebno zadnjega čislajo tako, da so Cividajci eni glavnih ulic njegovo ime dali. Vendar sta bila oba slovenske krvi in čestitamo si lahko, da je Slovenija taka moža rodila — žalovati pa moramo, da jih ni mogla vzrediti. — Videli smo s kako iskrenostjo je Podreka govoril Lahom o svojem slovenskem rodu. Žalibog, da ni dalje nič storil; pa saj je že to zadosti, ako premislimo okoliščine, v kterih je živel. Od mladih nog se je le laško izobrazil in ni čuda, da se je s tem tudi laškega patriotizma nasrkal in le za laško omiko svojih rojakov potegoval. — Menimo, da te črtice ne bodo odveč za kulturno zgodovino našega slovenskega naroda. Marsikteri pa bi gotovo še rad zvedel, kakošne so sedanje razmere beneških Slovencev, posebno, kar se tiče njih omike in njih narodnega mišljenja.